

УДК 81'37: 81'42

**Ганна Денискіна,
кандидат філологічних, доцент,
доцент кафедри стилістики української мови
Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова
(м. Київ, Україна)**

ПАРАДОКСАЛЬНІ ВИСЛОВЛЕННЯ: ТИПОЛОГІЯ, СЕМАНТИКА, ФУНКЦІЇ (НА МАТЕРІАЛІ ЕСЕ ЮРІЯ ШЕРЕХА (ШЕВЕЛЬОВА))

У статті висвітлено проблеми функціонування парадоксальних висловлень у контексті сучасних лінгвостилістичних досліджень, схарактеризовано жанротворчі ознаки есе на мовному рівні, описано типологію, семантику та функції парадоксальних висловлень у мові есе Юрія Шереха (Шевельова); визначено найбільш частотні типи парадоксальних висловлень, їхні семантичні особливості та функції в тексті.

Ключові слова: парадоксальні висловлення, есе, семантика, мовний жанр, стилістичний прийом, фразеосистема, дефініція, гумор, стиль.

В статье рассмотрены проблемы функционирования парадоксальных высказываний в контексте современных лингвостилистических исследований, схарактеризованы жанрообразующие признаки эссе на языковом уровне, описаны типология, семантика и функции парадоксальных высказываний в языке эссе Юрия Шереха (Шевелёва), определены наиболее частотные виды парадоксальных высказываний, их семантические особенности и функции в тексте.

Ключевые слова: парадоксальное высказывание, эссе, семантика, языковой жанр, стилистический приём, фразеосистема, юмор, стиль.

The article deals with the problems of functioning of paradoxical expressions in the context of modern lingvo-stylistic research. It defines the genre creating features of the essay on a language level, describes typology, semantics and functions of paradoxical expressions in the George Yurii Sherekh's (Shevelov) essay's language. It attributes the analyzed texts as an essay-article. It classifies Y. Sherekh's paradoxical expressions as author's personal. It defines the most frequent types of paradoxical expressions, their semantic features and functions in the text. Of the 37 author's paradoxical expressions found in the Y. Sherekh's (Shevelov) essay, 19, in semantics terms, of are based on the contradiction, 7 – on comparison, and 11 – are paradox-periphrasis. The vast majority of paradoxical expressions (25) attributed to philosophical paradoxes,

10 – ironical, and only 2 – to historical, so the destructive and constructive types are equally used by the author. Stylistic features of paradoxical expressions in the language of the essay are not confined to the creation of comic and satiric effects. In the Yurii Sherekh's (Shevelov) essay the paradoxical expressions are used for the purpose of impression, that serve as «proof by contradiction» and – for the sake of conviction, which is achieved through brightness and argumentativeness of presented thoughts. The logical incompatibility is deliberately created to convey confidence in the truth of views expressed.

Key words: paradoxical expressions semantics, genre, stylistic technique, style.

Поняття парадоксу вперше привернуло увагу філософів, однак з часом цю категорію почали виокремлювати й досліджувати в різних галузях. На сьогодні розмежовують логічні, філософські, математичні, вірогіднісні, геометричні, фізичні, хімічні, економічні, юридичні, психофізіологічні тощо різновиди парадоксів. Парадоксальним явищам у лінгвістиці присвятили праці такі дослідники, як Г. Семен, О. Жигadlo, О. Селіванова, В. Стехіна. Проте питання типології, семантики та функцій парадоксальних висловлень у мові есе дотепер не розроблені.

Парадокс «має на меті привернути увагу до невідповідності буттєвих явищ, до абсурдності подій та вчинків, здивувати незвичністю, не переймаючись логічністю думки» [4, с. 125]. Інваріантними ознаками парадоксального висловлення, спираючись на визначення, подане нами у статті «Парадоксальні висловлення у прозі Ліни Костенко: логічний та лінгвістичний феномен (на матеріалі роману «Записки українського самашедшого»)» [4], слід вважати такі: 1) наявність суперечності; 2) одночасної реалізації відношень тотожності і контрасту; 3) узагальненість; 4) неочікуване тлумачення усталеної думки. З огляду на психолінгвістичний аналіз природи парадоксального висловлення можна стверджувати, що такий тип висловлень ґрунтується на ефекті обманутого очікування.

Суперечність, що її містить парадоксальне висловлення, може бути виявлена і вирішена лише в контексті на рівні речення (мінімальний контекст), абзацу або надфразної єдності, ситуативного контексту, тексту.

Г. Семен зазначає, що «парадоксальне твердження не є відхиленням від норм мови і мовлення, оскільки при створенні парадокса дотримуються всі правила мови. Суперечність висловлення створюється зумисне і не є наслідком незнання або невміння мислити» [8].

Привертає увагу те, що парадоксальні висловлення зрідка трапляються в суто наукових дослідженнях, але більшою мірою властиві текстам, що сполучають мовні засоби наукового, художнього та публіцистичного стилів. Одним із найяскравіших представників такого поєднання є жанр есе, під яким зазвичай розуміють невеликий за обсягом прозовий твір довільної композиції, що висвітлює особистий погляд автора на певну тему.

Актуальність дослідження парадоксальних висловлень зумовлена необхідністю уточнення існуючої типології їх, а також недостатньою вивченістю особливостей функціонування парадоксальних висловлень у жанрі есе.

Метою статті є визначення особливостей семантики, специфіки функціонування парадоксальних висловлень, а також виявлення їхніх різновидів у текстах есе (на матеріалі творів Юрія Шереха (Шевельова).

Методологічною основою дослідження є система фундаментальних принципів діалектики, що відображають взаємозв'язок та взаємозумовленість мови, мислення, пізнання та культури, принцип антропоцентризму, уявлення про системно-структурну організацію мови, положення про асиметричний дуалізм мовного знака, про діалектичну взаємозумовленість форми і змісту твору, що всебічно обґрунтовані у працях О. Потебні, Ф. де Соссюра, М. Бахтіна, Н. Арутюнової, Л. Мацько, С. Єрмоленко, Л. Кравець тощо.

Матеріалом дослідження слугують тексти есе видатного вченого-мовознавця Юрія Шереха (Шевельова), уміщені у виданні «Думки проти течії. Публіцистика» (1949 р.), зокрема «Над озером. Баварія. Триптих про добу, про мистецтво, про провінційність, про призначення України, про голуби і інші речі», «Донцов ховає Донцова».

М. Балаклицький до жанротворчих ознак есе зараховує:

- 1) особистісний характер мотивації, сприйняття й висвітлення предмета зображення, що дозволяє побачити нове в знайомому;
- 2) особливий спосіб репрезентації предмета мовлення за допомогою асоціативно-емоційної структурної основи;
- 3) можливість виходу в загальнокультурний контекст фонових знань адресата;
- 4) невимушеність потоку мовлення – вільна асоціативна композиція;
- 5) підвищену модальність тексту як відбиття суб'єктивності тих чи інших авторських характеристик [1, с. 28].

Зважаючи на вищезазначені критерії, праця «Донцов ховає Донцова», що визначена Юрієм Шерехом (Шевельовим) як стаття, цілком відповідає вимогам жанру есе, у зв'язку з чим і аналізується нами саме з цієї позиції. Цілковито поділяючи думку Катерини Тозиякової, яка вважає парадоксальні висловлення індивідуальним творчим методом конкретного автора, що створюються при взаємодії наукового та художнього дискурсів [9], зауважимо, що й засоби публіцистичного дискурсу так само долучаються до згаданої взаємодії.

Жанр есе, поєднуючи ознаки художнього та публіцистичного стилів, активно залучає парадоксальні висловлення як один із найбільш яскравих засобів актуалізації уваги читача на важливих у змістовому аспекті частинах повідомлення, оскільки таке висловлення спричиняє суперечність зі світоглядними принципами та досвідом реципієнта, загострює сприйняття, змушуючи подивитися на звичні на перший погляд речі під іншим кутом зору, стимулює до глибшого осмислення тексту в цілому. У читача виникає

суперечність між тим, до чого він звик, і цим новим авторським способом аналізу дійсності, способом, що відкидає усталене, заперечує звичне. «В есе, – зауважує М. Балаклицький, – поєднуються епохи й долі, філософські думки й буденні справи, події, факти, жорстко підкорені коментарійному рухові думки. Нічого не говориться «просто так», немає «прохідних» фраз, усе має смисл реальний і філософський. Факти автор одбирає ретельно, розглядає їх, повертаючи, всебічно, але цікавлять вони його не самі по собі, не як роздрібнені й одиничні, а в складному мисленнєвому зв'язку до тих пір, доки не набудуть нового, потрібного йому, філософськи-узагальненого смислу» [1, с. 29].

Відзначаючи, що внутрішньожанрова типологія українського есе дотепер ще перебуває в зародковому стані, М. Балаклицький працю Юрія Шереха (Шевельова) «Над озером. Баварія» відносить до різновиду есе-стаття, який зазвичай має дидактичний імператив, а також пропонує розмежовувати *есе-лист*, *есе-лекцію*, *есе-щоденник*, *есе-замальовку* тощо [1, с. 32]. Відповідно до згаданої класифікації праця «Донцов ховає Донцова» також може бути віднесена до того ж підвиду – *есе-стаття*.

Невід'ємною ознакою есе є образ автора, котрий, за визначенням В. Виноградова, є «тією цементуючою силою, яка пов'язує усі стильові засоби у цільну словесно-художню систему. Образ автора – це внутрішній стрижень, навколо якого групується вся стилістична система твору» [3, с. 191]. У есе читач має справу з реальним індивідуальним (а не колективним, як у медіатворах) автором Юрієм Шерехом (Шевельовим), оскільки саме він є творцем усіх парадоксальних явищ у межах тексту есе, що мають на меті явно чи приховано вплинути на читацьку аудиторію, зробити викладені думки яскравими, самобутніми й незалежними судженнями, які здолають застарілі канони читацького світосприйняття. «Парадоксальність тверджень відбиває абсурдність і алогічність часу, її покликано виопуклити авторові позиції, викликати відторгнення й спротив читача, щоб нижче запропонувати йому іншу інформацію» [1, с. 64]. Тож парадоксальне висловлення в есеїстиці Юрія Шереха (Шевельова) за своєю природою покликане порушувати правила, звільняти від стереотипів і кліше, скеровувати читача на перегляд ціннісних ієрархій і загальноприйнятих концептів та уявлень.

Типологія парадоксів у сучасній науковій парадигмі ще до кінця не розроблена. Проблема класифікації парадоксальних висловлень розглядається ученими зокрема і з огляду на те, хто є творцем парадоксу. З цієї позиції розмежовують *загальномовні парадокси* (прислів'я, приказки, фразеологізми, побудовані на парадоксі) та *індивідуально-авторські* (оказіональні утворення, що характерні для окремого акту комунікації) Дослідниця Г. Семен найбільш суттєву різницю між цими різновидами вбачає у тому, що загальномовні парадокси відомі й не містять такої ознаки парадоксального висловлення, як неочікуване тлумачення усталеної думки і є суперечливими за формою, але не за змістом. До того ж кількість

загальномовних парадоксів обмежена, натомість скарбниця індивідуально-авторських постійно поповнюється, суперечливість загальномовних парадоксальних висловлень «стирається» від частого уживання, а індивідуально-авторські – зберігають оригінальність та незвичність [8].

Відповідно до тематики та очікуваного комунікативного ефекту, якого прагне досягти автор парадоксальні висловлення можуть бути соціальні, моральні, сатиричні, гумористичні тощо. О. Селіванова на матеріалі фразеологізмів української мови описала кілька типів парадоксів: синтагматичний, парадигматичний, епідигматичний, аксіологічний і прагматичний [7].

За функцією у творі дослідники [8; 11] виокремлюють такі різновиди парадоксів: *філософські* – парадокси, що мають на меті виявити «вічні» проблеми, значущі як для окремої особистості, такі для розвитку людства в цілому; *історичні* – парадокси властиві творам, що описують важливі в житті окремої держави чи світу події, і висвітлюють суперечливі моменти в історичному розвитку суспільства; *характерологічні* – парадокси, що допомагають розкрити проблему відтворення суперечливості людського характеру, втіленого в художньому образі; *іронічні* – сприяють реалізації авторської іронії у художньому контексті [10, с. 132].

Також за семантичною ознакою парадоксальні висловлення розмежовують на: парадокси, що ґрунтуються на зіставленні (порівнянні), на протиставленні (антитезі), парадокси-перифрази, що ґрунтуються на відомих висловленнях [9, с. 183].

Перші два різновиди, на нашу думку, можуть бути співвіднесені з класифікацією, що її пропонує А. Бутакова, розмежовуючи два види парадоксальних висловлень:

- 1) *парадоксальний антагонізм* (виявляється в актуалізації протилежної семантичної ознаки, яка не збігається з первинною узуальною інформацією);
- 2) *парадоксальний синкретизм* (передбачає одночасне сполучення двох актантних або лексико-семантичних характеристик слова або словосполучень) [2, с. 144].

В. Трусов окремо виділяє та описує *парадокс-дефініцію* (художню), зауважуючи, що «дефініція є найбільш зручною конструкцією для встановлення відношень контрасту (протилежності) у парадоксі» [10, с. 141]. Виходячи з теорії В. Карасика про типи руйнувань стереотипів у свідомості мовця, можна виокремити *деструктивні* та *конструктивні* парадоксальні висловлення. Перші – ставлять під сумнів загальновизнану і широко відому думку, другі – зумовлюють «перегляд фундаментальних цінностей» [5, с. 162].

І. Карпова зазначає, що «в українській фразеосистемі парадокс може позначати повне заперечення змісту без формальних ознак заперечення, тобто імпліцитно» [6, с. 2]. У зв'язку з цим дослідниця виокремлює групи парадоксальних фразеологічних одиниць, які позначають імпліцитно

виражене категоричне або повне заперечення: а) різноманітних дій, б) схожості, в) оцінки, г) наявності чогось, д) потреби; е) часу.

У есе Ю. Шереха (Шевельова) зафіксовано найрізноманітніші типи парадоксів. Наприклад: *«Люди – часто справді героїчно й саможертвно – хочуть «ущасливити» народ і здійснити його (так їм здається) ідеали всупереч волі народу або незалежно від нього* [12, с. 33]. Зважаючи на наведені вище класифікації, це парадоксальне висловлення є конструктивним, синкретичним, містить протиставлення і є запереченням певної стратегії, певних дій. Парадоксальне висловлення *«Все на світі має свій час. Час донцовщини скінчився – Найбільше шкодить Д. Донцову в наші дні сам Д. Донцов»* [12, с. 41] є так само, як і попереднє, синкретичним, але й водночас деструктивним запереченням певних дій та поглядів, ґрунтується на зіставленні. Для досягнення ефекту парадоксальності автор неодноразово вдається до деструктиву: *«Але про злодійство й спекуляцію краще говорити далі спеціально. Може це ще світла пляма в нашій темній дійсності!»* [12, с. 45]. Загалом висловлення ґрунтується на протиставленні фразеологічних одиниць (що виявляється в антитезі, яка посилює іронію) і є антагоністичним за свою суттю. Філософський парадокс постає у тій частині есе, де йдеться про функції мови: *«Мова не хоче отак собі висловлювати думку, що б там про це не вчили по школах. Мова хоче висловлювати себе»* [12, с. 48–49]. Персоніфікуючи поняття мови, Ю. Шерех вдається до категоричного заперечення дії – деструктиву.

Аналізуючи причини зміни світогляду сучасників, учений доходить парадоксального висновку: *«Це система, де все має функцію і виконує її. Гуманний рибалка чи робітник не відрізнятимуться принципово від садистичних»* [12, с. 51]. Згідно запропонованих вище типологій, подібне висловлення слід віднести до антагоністичного та конструктивного різновидів. У подальшому, розвиваючи думку, автор посилює антагонізм та продовжує аналізувати та залучати читача до перегляду фундаментальних цінностей: *«Сучасне рабство відрізняється від рабства передаболіціоністичної доби тим, що це рабство загальне: не тільки раби – раби, а і рабовласники – раби. Суть функційної системи та, що всі її коліщата й частини залежать від усіх інших. В машині нема вільного і керівного коліщатка. Кожне має надрядний механізм, але хіба він вільний у своєму, русі?»* [12, с. 52]. З арсеналу стилістичних засобів додається оксиморон, оскільки рабовласник одночасно виявляється рабом, то відбувається поєднання непоєднуваного. Ю. Шерех, пояснюючи парадокс світоглядний парадоксом філософським, що вимагає від читача неабияких інтелектуальних зусиль при декодуванні, водночас намагається полегшити осягнення змісту, вдаючись до перифразів, градації й антитез, а також залучаючи прецедентне висловлення (натяк на «Дон Кіхот» М. Сервантеса): *«Тепер індивід не має власності. Він має тільки функцію. Функцію в нього ніхто не вкраде, а якби вкрав, – може це було б високе добродійство. Злодії і спекулянти тепер діють не проти індивіда, а проти*

функційної системи. Вони – останні лицарі минулої епохи. Лицарі сумної постаті» [12, с. 58–59]. Слід наголосити, що учений не переобтяжує есе парадоксальними висловленнями, натомість кожен суперечливий намагається прокоментувати і розтлумачити: *«Усякий фанатизм убиває те, що він обстоює. Бо все живе – живе тільки в своєму зіставленні з протилежним. Коли зникає протилежне, зацьковане фанатиками, зникає (викривлюється) неминуче й те, що лежало в основі руху»* [12, с. 74]. Цей концептуальний, антагоністичний парадоксальний вислів, що ґрунтується на протиставленні, персоніфікує абстрактне поняття через заперечення дій.

Загалом констатуємо, що з 37 індивідуально-авторських парадоксальних висловлень, виявлених в есе Юрія Шереха (Шевельова), з погляду семантики 19 ґрунтуються на протиставленні, 7 – на зіставленні, а 11 – є парадоксами-перифразами. Більшість парадоксальних висловлень (25) є філософськими парадоксами, 10 – іронічними, лише 2 – історичними, а деструктивні та конструктивні різновиди використовуються однаковою мірою.

У синкретичному жанрі есе функція впливу тісно переплетена з естетичною та інформативною, оскільки головна мета автора полягає у переконанні читацької аудиторії, у впливі на її світогляд, і ширше – у зміні/корекції усталеної суспільної думки шляхом роз'яснення, коментування певних подій та явищ: *«Збагнемо, як це вічно незмінне змінюється в роках і епохах, які своєрідні і неповторні стопи воно давало з чужими середовищами в незвичних ситуаціях – у варязьких дружинах, в міських прицерковних братствах, на засіданнях Центральної Ради і навіть тепер, у таборовому примітивізмі еміграційного побуту»* [12, с. 76–77].

Варто наголосити, що стилістичні функції парадоксальних висловлень у мові есе не зводяться лише до створення гумористичного та сатиричного ефектів, хоча зброя сміху, що є незмінним прийомом у публіцистиці, звісно, найбільш дієва: *«Бажаючи створити українську концепцію поза добою, створено об'єктивно концепцію нашої доби, але зовсім не українську»* [12, с. 70]. Таким чином, публіцистичний складник есе виявляється в обов'язковій оцінці, експресивності, полемічності, натомість науковий складник зумовлює логічність, чіткість та послідовність викладу аргументів на користь обстоюваної позиції, художнє ж зображення історичних та сучасних подій сприяє їхньому глибокому емоційному сприйняттю й осмисленню читачем.

У есе Юрія Шереха (Шевельова) парадоксальні висловлення використовуються з метою доказовості, тобто слугують ніби «доведенням від супротивного», а також – з метою переконання, якого вдається досягти завдяки яскравості та суперечливості презентованої думки. Логічна несумісність створюється навмисне, аби передати упевненість в істинності поглядів. Парадоксальні висловлення в есе створюють інтелектуальну атмосферу, зумовлюють афористичність, змістову та лінгвістичну компресію, що є надзвичайно перспективним напрямом досліджень. Юрій Шерех (Шевельов) застосовує парадоксальні висловлення як метод

боротьби проти нав'язаних суспільним середовищем штампів, стандартів та стереотипних думок.

Література

1. Балаклицький М. Есе як художньо-публіцистичний жанр : методичні матеріали [для студентів зі спеціальності «Журналістика»] / Балаклицький М. – Х. : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2007. – 74 с.
2. Бутакова А. Семантические парадоксы в условиях языковой игры (на материале периодики) : дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.01 / Бутакова Алеся Дмитриевна. – Волгоград, 2014. – 171 с.
3. Виноградов В. О теории художественной речи / Виноградов В. – М. : Высшая школа, 1971. – 240 с.
4. Денискіна Г. Парадоксальні висловлення у прозі Ліни Костенко : логічний та лінгвістичний феномен (на матеріалі роману «Записки українського самашедшого») / Г. Денискіна // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. – Серія 8. Філологічні науки (мовознавство і літературознавство). – К. : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2014. – Вип. 15. – С. 123–131.
5. Карасик В. Парадокс как эмоциональный текст / В. Карасик // Язык и эмоции. – Волгоград : Перемена, 1995. – С. 162.
6. Карпова І. Пареміологічні парадокси як засоби створення імпліцитного заперечення / І. Карпова // Наукові записки. – Серія «Філологічна». – Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2012. – Вип. 24. – С. 112–114.
7. Селіванова О. Нариси з української фразеології (психокогнітивний та етнокультурний аспекти) : [монографія] / Селіванова О. – К. – Черкаси : Брама, 2004. – 276 с.
8. Семен Г. Лингвистическая природа и функционирование стилистического приема парадокса (на материале английского языка) : автореф. дис. на соискание уч. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 «Германские языки (английский)» [Электронный ресурс] / Г. Семен. – Режим доступа : <http://www.dissercat.com/content/lingvisticheskaya-priroda-i-funktsionirovanie-stilisticheskogo-priema-paradoksa-na-materiale>.
9. Тозьякова Е. О.И. Сенковский – барон Брамбеус : принципы художественного миромоделирования : дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.01.01 / Тозьякова Екатерина Александровна. – Томск, 2007. – 169 с.
10. Трусов В. Парадокс как разновидность художественной дефиниции (на материале сборника афоризмов Ф. Ларошфуко «Максимы») / В. Трусов // Вестник Челябинского государственного университета. – 2007. – № 22. – С. 139–143.
11. Федосеева Т. К вопросу о литературном парадоксе / Т. Федосеева, Г. Ершова // Вестник РГУ имени С.А. Есенина. – 2013. – № 1(38). – С. 83–92.
12. Шерех Ю. Думки проти течії. Публіцистика [Електронний ресурс] / Шерех Ю. – Режим доступу: <http://www.ex.ua/14315986>.

References

1. Balaklytskyi M. Ese yak khudozhno-publitsystychnyi zhanr : metodychni materialy [dlia studentiv zi spetsialnosti «Zhurnalistyka»] / Balaklytskyi M. – Kh. : KhNU imeni V.N. Karazina, 2007. – 74 s.
2. Butakova A. Semanticheskie paradoksy v usloviyah jazykovej igry (na materiale periodiki) : diss. ... kand. filol. nauk : 10.02.01 / Butakova Alesja Dmitrievna. – Volgograd, 2014. – 171 s.
3. Vinogradov V. O teorii hudozhestvennoj rechi / Vinogradov V. – M. : Vysshaja shkola, 1971. – 240 s.
4. Denyskina H. Paradoksalni vyslovlennia u prozi Liny Kostenko : lohichnyi ta lnhvistychnyi fenomen (na materialii romanu «Zapysky ukrainskoho samahedsheho») / H. Denyskina // Naukovyi chasopys NPU imeni M.P. Drahomanova. – Serii 8. Filolohichni nauky (movoznavstvo i literaturoznavstvo). – K. : Vyd-vo NPU imeni M.P. Drahomanova, 2014. – Vyp. 15. – S. 123–131.
5. Karasik V. Paradoks kak jemocional'nyj tekst / V. Karasik // Jazyk i jemocii. – Volgograd : Peremena, 1995. – S. 162.
6. Karpova I. Paremiolohichni paradoksy yak zasoby stvorennia implitsytnoho zaperechennia / I. Karpova // Naukovi zapysky. – Serii «Filolohichna». – Ostroh : Vydavnytstvo Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademii», 2012. – Vyp. 24. – S. 112–114.
7. Selivanova O. Narysy z ukrainskoi frazeolohii (psykhokohnityvnyi ta etnokulturnyi aspekty) : [monohrafiia] / Selivanova O. – K. – Cherkasy : Brama, 2004. – 276 s.
8. Semen G. Lingvisticheskaja priroda i funkcionirovanie stilisticheskogo priema paradoksa (na materiale anglijskogo jazyka) : avtoref. dis. na soiskanie uch. stepeni kand. filol. nauk : spec. 10.02.04 «Germanskije jazyki (anglijskij)» [Jelektronnyj resurs] / G. Semen. – Rezhim dostupa : <http://www.dissercat.com/content/lingvisticheskaja-priroda-i-funktsionirovanie-stilisticheskogo-priema-paradoksa-na-materiale>.
9. Tozyjakova E. O.I. Senkovskij – baron Brambeus : principy hudozhestvennogo miromodelirovanija : dis. ... kand. filol. nauk : spec. 10.01.01 / Tozyjakova Ekaterina Aleksandrovna. – Tomsk, 2007. – 169 s.
10. Trusov V. Paradoks kak raznovidnost' hudozhestvennoj definicii (na materiale sbornika aforizmov F. Laroshfuko «Maksimy») / V. Trusov // Vestnik Cheljabinskogo gosudarstvennogo universiteta. – 2007. – № 22. – S. 139–143.
11. Fedoseeva T. K voprosu o literaturnom paradokse / T. Fedoseeva, G. Ershova // Vestnik RGU imeni S.A. Esenina. – 2013. – № 1(38). – S. 83–92.
12. Sherekh Yu. Dumky proty techii. Publitsystyka [Elektronnyi resurs] / Sherekh Yu. – Rezhym dostupu: <http://www.ex.ua/14315986>.

*Статтю рекомендовано до друку
доктором філологічних наук, професором, академіком НАПН України,
завідувачем кафедри стилістики української мови
Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова
Мацько Любов'ю Іванівною*

Стаття надійшла до редакції 5 серпня 2016 року